

Görenlerin insanlık namına...

Türkiye'deki yakın dönem siyasi tarihinin en güncel konularından birini "kayıplar" oluşturuyor. Özellikle hukuksuz uygulamaların yaygın olarak sürdüğü darbe dönemleri boyunca güvenlik güçleri tarafından gözaltında ya da cezaevlerinde kaybedilen binlerce insanın akıbeti hâlâ belirsizliğini koruyor. Bugünlerde sivil toplum örgütlerinin yürüttükleri çabalar siyasi iradeyi cesaretlendirmekle birlikte devlet içindeki çeteler ve derin güç odakları arasındaki bağ çözülüyor ve faili meçhul cinayetlerin aydınlanmasındaki umutlar yeşeriyor. Toplumsal muhalefeti sindirmenin yöntemlerinden biri olarak kullanılan gözaltında kaybetme uygulaması gerçekte yaşam hakkına doğrudan müdahale anlamı taşır. Otoriter rejimlerde genel olarak siyasi muhalifleri hedef alan bu hukuk dışı eylemler özel bir baskı yöntemi niteliğindedir. Kişiler evlerinden, sokaktan, işyerinden kaçırılıp öldürüldüğü gibi gözaltında işkence ve kötü muamele sonucu da hayatlarını yitirebilir. Kaybedilen kişilerin akıbetleri konusunda yakınlarına, kamuoyuna veya medyaya hiçbir bilgi verilmez. Böylece kayıp insanların yaşayıp yaşamadığı konusunda toplum büyük bir belirsizlik içinde bırakılarak sürekli kaygı ve korku psikolojisi altında baskılanır. Olağanüstü koşullar yerini normalleşmeye bıraktığında kayıpların dosyaları yeniden açılır ve hukuki süreç böylece başlamış olur. Sadece bizde değil, dünyada birçok ülkede kayıp kişiler ciddi bir insan hakkı meselesi olarak kabul edilmektedir. Hatırlanacağı gibi Arjantin'de diktatörlük dönemi boyunca on binlerce kişinin ordu güçleri tarafından gözaltında kaybedildiği ve bu kişilerin gömüldüğü toplu mezarlara henüz yeni ulaşılmakta olduğu biliniyor. Dönemin askeri yetkililerince yapılan itiraflarda binlerce Arjantin vatandaşının okyanusa atılarak kaybedildiği anlatılmaktadır. La Plata'da Arana hapisanesinde 2008 yılında yapılan kazılarda işkenceyle öldürülen 10 bin kişinin kemiklerinin bulunması, yaşanan insani felaketin boyutlarını özetlemektedir. Şili, Guatemala, Honduras ve Nikaragua gibi Latin ülkelerinde de benzer dramların yaşandığını biliyoruz.¹ Türkiye'de 1980 askeri rejimiyle birlikte çok sayıda kayıp vakası yaşandı. Birçok kişiden gözaltına alınmaları veya cezaevine götürülmeleri sonrasında bir daha haber alınamadı. 30 yıl boyunca ülkenin güneydoğusunda yaşanan düşük yoğunluklu savaş süresince

Kürt sivilere yönelik gerçekleşen insanlık dışı uygulamalar ve faili meçhul cinayetleri sorgulamak cesaret gerektiren bir durumdu. Son dönemde hukuk düzeni bakımından kaydedilen ilerlemelerle birlikte kayıp dosyalarının tozlu raflardan tekrar indirilmesi sağlanabildi. Bölgedeki mahkemeler bu sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine yardımcı olacak önemli kararlar almaya başladı. Nitekim kayıplara ulaşabilmek için mezar yerlerinin tespit edilmesi amacıyla yürütülen çalışmalar önemli bulguların elde edilmesini kolaylaştırdı.

Geldiğimiz aşamada kayıp yakınlarının uluslararası dayanışması ve sivil toplumun güçlü desteği sayesinde "kaybetme" politikasının sistematik bir insan hakkı ihlali olduğu gerçeği hafızalara kazınmış oldu. "Cumartesi Anneleri" olarak kayıp yakınları 27 Mayıs 1995 'de ilk kez Galatasaray

Meydanı'nda oturmaya başladıklarında, gerçeği arama mücadelesi de start vermişti. Bu görünürlük ve devlete hesap sorma iradesi sayesinde gözaltına alınıp öldürülen Hasan Ocak, Kimsesizler Mezarlığı'nda bulundu. Kayıp Rıdvan Karakoç'un da Hasan'la aynı kaderi paylaştığı yine Cumartesi Annelerinin çığlıklarıyla ortaya çıkarılmıştı.

Kayıpların geride bıraktığı ateş aslında sadece onların yakınlarının yüreğini yakmamaktadır. Derin bir sessizliğin kuşattığı bu ateş bir kor halinde bütün toplumsal ve siyasal yaşamımızı, kısacası kendi geleceğimizi alevler içinde tutmaya devam etmektedir. Bu yüzden kayıpların bulunması, suçluların cezalandırılması ve yeni kayıpların önlenmesi için daha çok çaba harcamalıyız. Halihazırda ülkemizin hala onaylamadığı "BM Kişilerin Zorla Kaybedilmesine Karşı Sözleşme"yi biran önce tanınmasına yönelik yapılacak girişimlere tüm sivil toplum aktörlerinin destek olması fevkalade anlamlı bir işbirliği olacaktır. Kayıpsız bir dünya için daha fazla kaybedilecek zaman yok.

Selvet Çetin

İnsan Hakları Araştırmaları Derneği ve STGMD Üyesi

1 Kayıplara Karşı Uluslararası Komite" ICAD Basın Açıklamasından: www.icad.org

STGM'den

"Bizzsiz sivil anayasa olmaz"

Demokratik bir Türkiye için sivil, çoğulcu, eşitlikçi, özgürlükçü, demokratik, katılımcı ve ekolojik bir anayasanın gerekliliğine inanan 100 sivil toplum örgütü Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yürüdü. Sembolik Anayasa maketi meclis önüne bırakılarak yasa yapıcılara talepler iletildi.

Türkiye'nin farklı bölgelerinden 100 sivil toplum örgütü, 3 Temmuz 2011 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen Sivil Sesler Festivali'nde kapsamında **sivil, çoğulcu, eşitlikçi, özgürlükçü, demokratik, katılımcı ve ekolojik bir anayasa için TBMM'ye** yürüdü. Örgütlerin amacı, yeni anayasa yapım sürecinin hızla başlatılması ve bu süreçte sivil toplum örgütlerinin etkin katılımının sağlanması için kanallarının açılmasıydı.

"Bizzsiz Sivil Anayasa Olmaz Bu Kez Birlikte Yapalım" diyen örgütler saat 10: 30'da Yüksel Caddesi İnsan Hakları Anıtı önünde yaptığı basın açıklamasının ardından meclise yürüdü.

Akay Kavşağı'nda güvenlik birimleri tarafından durdurulan sivil toplum örgütlerinin meclise yürümesine izin verilmedi. Yapılan müzakereler sonucunda bir grup temsilcinin meclis kapısı önüne **Maket Sivil Anayasa** ve sivil toplum örgütlerinin katılıma yönelik taleplerini içeren bildiri bırakılarak eylem son buldu

Yeni anayasa yapım sürecinde ayrımsız olarak yer almak için çalışmalarını sürdüreceği olan örgütler bu süreci bir kampanyaya çevirerek, "**Bizzsiz sivil anayasa olmaz**" diyecekler. Anayasa yapımına başlamadan önce katılımcı ve ayrımsız bir mekanizmanın oluşması için bütün sivil toplum örgütlerini bu sürece katmaya davet eden metin 75 sivil toplum örgütünün çağrısı ile tüm Türkiye'nin imzasına açılıyor. Metni

imzalamak isteyen örgütler www.sivilsesler.org adresinden metne ulaşım imza verebilir, imza metni ve katılımcı örgütlerin listesini bu adresten görebilirler.

İnsan Hakları

Bu sayımızın konusu politik veya değil, herhangi bir nedenle kaybolan, kaçırılan, çeşitli odaklar tarafından kaybedilenler ve bu insanların ya da mezarlarının bulunması, sorumluların yargılanması için hak mücadelesi yürüten örgütler. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'nin çeşitli yerlerinde de bu alanda faaliyet gösteren örgütler mevcut.

Her yıl mayıs ayının üçüncü haftasında Kayıplara Karşı Uluslararası Mücadele Haftası kapsamında çeşitli etkinlikler yapılıyor. Bu yıl da 17-24 Mayıs arası günler bu etkinliklere ayrıldı. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi'nde ayrı bir birim olarak yıllardır çalışma yürüten Gözaltında Kayıplara Karşı Komisyon'un destek verdiği Cumartesi Anneleri – Cumartesi İnsanları 27 Mayıs 1995'ten bu yana yağmur yağ, ayaz sıcak demeden her cumartesi günü İstanbul'da Galatasaray Meydanı'nda bir araya geliyor. Yıllar boyu akıbeti hakkında bilgi alamadıkları oğulları, eşleri, babaları, anneleri, kardeşleri ya da dostları için geçtiğimiz hafta 330'uncu kez toplanıp

"Kayıplarımız bulunsun, sorumlular yargılsın" dediler.

Kaybedilme biçimlerinden biri olan gözaltında kayıplara karşı örgütlü mücadelenin başlangıç yeri Latin Amerika. Arjantin'deki "Plaza de

Mayo Anneleri"nin mücadelesi birçok ülkeye örnek oldu. Türkiye'de de, politik kişiliğinden dolayı kaçırılan Hasan Ocak için, arkadaşları ve ailesi tarafından yürütülen "Hasan Ocak Kampanyası", sürekliliği sağlanmış örgütlü kayıplar mücadelesinin başlangıcı olarak kabul ediliyor.

Cumartesi Anneleri ve İnsan Hakları Derneği'nin mücadelesi ilk sonucunu verdi. TBMM'de Cemil Kırbayır'ın akıbetini araştırmak için oluşturulan alt komisyon hazırladığı raporda Cemil Kırbayır'ın gözaltındayken işkence edilerek öldürüldüğünü ve ölüsünün işkenceciler tarafından bilinmeyen bir şekilde yok edildiğini açıkladı. Dolayısıyla gözaltında kaybedilenleri arama, faillerinden hesap sorma noktasında önemli bir aşama kaydedildi. Biz de hazır konu hükümetin gündemindeyken ve kayıplar haftası etkinlikleri sürerken Türkiye'de kayıplarla ilgili çalışma yürüten örgütlerle görüşelim istedik. Yakınlarını Kaybetmiş Aileler Derneği (YAKAD), İHD İstanbul Şubesi Gözaltında Kayıplara Karşı Komisyon, İHD Diyarbakır Şubesi, Mezopotamya Yakınlarını Kaybedenlerle Yardımlaşma, Dayanışma ve Kültür Derneği (MEYA-DER) Diyarbakır ve Adana şubeleriyle ve bir Cumartesi Annesi ile söyleşi yaptık. Yakınları Kaybolan Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nden (YAKAYDER) bültenimizin baskıya hazırlandığı süre içinde yanıt alamadığımız için onların sözlerini sayfalarımıza taşıyamadık.

20 Haziran Dünya Mülteci Günü

20 Haziran Dünya Mülteci Günü. Kayıtlı sığınmacı ve mülteci sayısının Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) rakamlarına göre yaklaşık 19 bin olduğu Türkiye’de henüz bir mülteci yasası yok. 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi’ne coğrafi kısıtlama ile birlikte taraf olan Türkiye bir İltica Yasası taslağını hazırladı. Taslak şu anda TBMM’ye sunulmak üzere Başbakanlıkta bekliyor.

“Benim kendime inancım var”

Halime Aydoğın, 53 yaşında bir cumartesi Annesi. Mardin Midyatlı. 17 yıl önce, 1994’te eşi Nihat Aydoğın gözaltında kaybedildikten sonra kaçıp geldiği İstanbul’da, 12 yıldır her cumartesi günü Galatasaray’da eşinin akıbetini soruyor. Aydoğın’ın bir çocuğu da dağda hayatını kaybetmiş. Halime Aydoğın’a 2 Temmuz günü Galatasaray Lisesi’nin önünde yaptıkları oturma eyleminin ardından hikâyesini sorduk.

Eşiniz ne zaman kaybedildi?

1994 yılıydı, asker köyümüze (Doğançay Köyü) baskın düzenlemişti, o zaman aldılar. Sabahın 5’iydi. PKK’ye yardım yataklık yaptığı iddiasıyla aldılar. Midyat’taki karakola götürdüler. Midyat’tan Mardin’e götürdüler. Karakola gittik ama göremeyeceğimizi söylediler. Mardin’de 20 gün gözaltında kaldı. 20 günden sonra köyün muhtarını arayıp ‘serbest bırakıldı’ dediler. Muhtar da gelip bize haber verdi. Biz de bunun üzerine eve gelmesini bekledik. Saatlerce bekledik, gelmedi. Gece geç vakte kadar da gelmeyince ben ne olduğunu anladım. Ertesi sabah Midyat’a gittik, kimse görmemiş. Mardin’e gittik, bize ‘Serbest bıraktık, çıktı. PKK’ya katılmıştır’ dediler. Ben de biraz tartışım ama sonuç vermedi. Bunun üzerine savcılığa gittim, bana bir dilekçe yazmalarını istedim. Ama okuma yazmam olmadığı için de ne yazdıklarını bilmiyordum. Sonradan öğrendim ki olayın yaşandığı yıl olarak iki yıl öncesini, yani 1992 olarak göstermişler. Dilekçelerimize de yanıt alamadık.

Köyü terk edip İstanbul’a göç etmeniz nasıl oldu?

Eşim kaybedildikten iki-üç ay sonra köye korucu yerleştirdiler. Ondan sonra da bizim için her şey daha da zorlaştı. Bize rahat vermeyeceklerdi. Çocuklarımız küçüktü, en büyük çocuğum 12 yaşındaydı. Dört aylık bir bebeğim vardı. Biz de köyden çıkmaya karar verdik. Yanımızla tek bir valiz aldım ve köyden çıktım. İstanbul’da bir süre bir akrabamızda kaldık. Ardından şu an kaldığımız eve yerleştik.

Cumartesi Anneleri’nin eylemlerine kaç yıldır katılıyorsunuz?

Bu eylem başladığı günden beri ben de buradayım. Gelmediğim gün de olmadı.

Hiç gözaltına alınıyor muyuz bu eylemlerde?

Gözaltına alınmadım ama çok eziyet çektik, çok yerlerde süründük. Tam hatırlamıyorum ya 1999 ya da 2000 yılıydı, Saraçhane’de bir eylem yaptık, polis de müdahale etti. Kafama vurulan bir cop nedeniyle beyin kanaması geçirdim. 10 gün yoğun bakımda kaldım. Kafama bilmediğim kadar dikiş atıldı. O günden beri cep telefonu kullanamıyorum, hemen ağrı giriyor kafama. Özellikle Cumartesi Anneleri eylemlerinin ilk zamanlarında çok eziyet çektirdiler.

Cumartesi Anneleri’nin devlet ve toplum

üzerinde bir etkisi olduğuna inanıyor musunuz?

Devlet bu soruna bir çözüm bulmak zorunda. Biz buraya bir amaç için geliyoruz, boşuna gelmiyoruz ki. Biz devletten kayıplarımızı bulmasını istiyoruz, sevdiğimizimizin en azından bir mezarı olsun, biz onları ziyaret edebilelim. Kayıplarımız bulunana kadar da buradan ayrılmayacağız.

Bu konuda inancınız var mı peki?

Benim kendime inancım var. Ben buradan ayrılmayacağım, hep burada olacağım. 10, 20, 30 yıl hiç fark etmez, ben burada olacağım. Eğer devletin de vicdanı varsa o da bir çözüm arar. Eğer “bu insanlar bir yıl, iki yıl değil, yıllardır buradalar” diye düşünüyorsa bir şeyler yapmak zorundalar.

Halime Aydoğın söyleşi Hamza Aktan tarafından Kürtçe yapıldı ve Türkçe’ye çevrildi.

“Bizim için önemli olan kayıpları bulmak kadar kaybolmaları önlemek”

Yakınlarını Kaybetmiş Aileler Derneği Başkanı Zafer Özbilici ile kayıplar hakkında görüştük.

YAKAD’ı kurmaya neden ihtiyaç duyduunuz?

YAKAD 1992 yılında İsmet Özbilici’nin otistik oğlunun kaybolması ve uzun aramalardan sonra bir sene sonra ölü olarak bulunmasının ardından kayıp yakınları ile birlikte 1994 yılında kuruldu. O dönemde bu konu ile ilgilenen herhangi bir kurum yoktu ve bu sosyal boşluğu doldurmak için kuruldu.

Kayıplarla ilgili ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz?

Kolluk kuvvetlerinin yetersizliği bizim derneğimizi kurmamıza vesile oldu. Başvurulacak alan azdı, bilgiler bir yerde toplanmıyordu, daha doğrusu kayıplar konusu o dönemde ciddiye alınmıyordu. Önceleri kendi yakınlarımızı aramak için kurduğumuz dernek daha sonra tanınmamız ve artan bilinçle birlikte toplumda ve kamu kurumlarında ilgi uyandırdı. Yaptığımız çalışmalar sadece kendi kayıplarımızı değil, bize gelen başvurularla kamu kurum kuruluşları ile işbirliği içerisinde diğer kayıpları bulmak olarak özetlenebilir. Diğer taraftan da gördük ki kayıpları ararken kaybolmaları da önleyebiliriz. Mesela kayıp bürolarının kurulmasına katkıda bulduk. Bugüne kadar derneğimize ulaşan 5 bin civarında kayıp başvurusu aldık ve 960’ın üzerinde kayıpın bulunmasına yardımcı olduk.

Kayıp aileleri size nasıl ulaşıyor?

Televizyon programları, kayıp büroları çok etkili oldu. Basınla ilgili çalışmalarımız ve İnternet sitemiz de bize ulaşılmasını kolaylaştıran

mecralardan. Biz şu anda kayıplarla ilgili bir odak merkezi olarak görülmüyoruz. Bu nedenle de karakollara, hastanelere, basına başvurduktan sonra sonuç alamamış aileler son çare olarak bize geliyorlar. Kayıp otobüsümüz var, bu gezici kayıp otobüsümüz hem kayıpların bulunmasına hem bize ulaşılmasına hem de toplumda kayıplarla ilgili bilinç artırılmasına yarar sağlıyor.

Diğer STÖ’ler ya da kurumlar ile işbirliği yapıyor musunuz?

Yıllardır mücadele veren Yakay-Der var, ancak onlar daha hukuksal alanda çalışıyor, biz ise toplum içinde çözüm arıyoruz. Her iki örgüt de yitirdiğimiz, akıbetleri belli olmayan yakınlarımızı aramaya odaklanmış durumda, ancak bizimkinin ucu biraz daha açık. Bizim çalışma alanımıza giren örgütlerle işbirliğine giriyoruz, sokak çocukları konusunda çalışanlarla, yardımlaşma dernekleriyle ya da Emniyet Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ile işbirliklerimiz elbette oluyor.

Gelecekte ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Bizim için önemli olan kayıpları bulmak kadar kaybolmaları önlemek. Bundan sonra bu kayıpların önlenmesine yoğunlaşacağız. Böylelikle misyon edindiğimiz konuyu biraz daha azaltabileceğimizi, kayıpların önüne geçebileceğimizi düşünüyoruz. Geçen sene mecliste bu konuyu gündeme getirdik bu dönemde devletin bu konudaki hassasiyetini de artırmayı planlıyoruz.

“Varlığı inkâr edileni aramak okyanusta kum tanesi saymaya benzer”

İnsan Hakları Derneği, İstanbul Şubesi Gözaltında Kayıplara Karşı Komisyon'dan Sebla Arcan'la Komisyon'un çalışmaları üzerine söyleştik.

Hangi yılda kuruldu? Kayıplarla ilgili faaliyetleriniz neler?

İnsan Hakları Derneği kurulduğu 17 Temmuz 1986 tarihinden bu yana gözaltında kayıplar mücadelesini sürdürüyor. Bize yapılan başvuruları araştırıyor, ilgili tüm mercilere başvuruyor ve yasal girişimlerde bulunuyoruz. Kamuoyu yaratmaya yönelik etkinlikler, protestolar düzenliyoruz. Suç mahallerini, sorumluları teşhir ediyoruz. Oluşturduğumuz heyetlerle yaptığımız incelemelerin sonucunu kamuoyu ile paylaşıyoruz. Suç duyurularında bulunuyoruz. Kayıp aileleriyle birlikte bu toprakların en uzun erimli protesto hareketini başta Galatasaray olmak üzere, Diyarbakır, Urfa, Cizre, Batman'da sürdürüyoruz.

Kayıp yakınları size nasıl ulaşıyor? Ulaştıklarında başvuru süreci nasıl işliyor?

Çoğunlukla kayıp yakınları yaşadıkları yere en yakın şubemize bizzat başvuruyorlar. OHAL koşullarında ise en çok başvurunun Diyarbakır ve İstanbul Şubelerimize yapıldığını söyleyebiliriz. Aile bize yazılı başvuruda bulunur. Başvuru esnasında mutlaka Gözaltında Kayıplara Karşı Komisyon'dan deneyimli bir arkadaş bulunur. Başvuru komisyonunda detaylı bir şekilde görüşülür, verilen bilgiler araştırılır ve işbölümü yapılarak takip edilir. Kayıplarla ilgili bir ihlal bilgisi hangi yolla bize ulaşmış olursa olsun mutlaka araştırır ve aileye ulaşmaya çalışırız.

Size şimdiye kadar kaç vaka ulaştı?

İnsan Hakları Derneği şubelerine 800'ün üzerinde gözaltında kayıp başvurusu yapıldı. Bu başvurular geçmişe yönelik olarak halen devam ediyor. Yoğun baskı nedeniyle hiç başvuru yapmamış aileler 15-20 yıl sonra başvuru yapıyorlar.

Örgüt olarak somut kazanım elde ettiğiniz vakalar, davalar oldu mu?

Gözaltında kayıplar mücadelesi en zor hak mücadelesidir. Yasal düzende yok sayılanı, varlığı inkâr edileni arama, sonuç alma okyanusta kum tanesi saymaya benzer ve neredeyse imkânsıza tekabül eder. Kanıtlanması en zor hak ihlali olması nedeniyle faşizan rejimler muhaliflerini yok etmek için bu yöntemi

kullanırlar. Bizde de dünyada da kayıplar mücadelesi çok uzun erimli mücadelelerdir. Bu topraklarda yapılan kayıp başvuruları, suç duyuruları etkin bir biçimde soruşturulmadı. Henüz hiç kimse gözaltında kaybetme suçlamasıyla yargılanmadı. Yasalarda gözaltında kaybetme (zorla kaybetme) suçu bulunmuyor. İHD'nin ve Cumartesi Anneleri'nin mücadelesi devletin sistematik gözaltında kaybetme politikası önünde bir set oluşturdu. İHD'nin ısrarlı takibi ve mücadelesi sonunda, kayıplar listemizde bulunan Murat Arslan, Hasan Ergül, Fahriye Mordeniz gibi çok sayıda kayıbın kemiklerine ulaşıldı. TBMM İnsan Hakları Komisyonu bünyesinde kurulan alt komisyon 31 yıl sonra kayıplar listemizde bulunan Cemil Kırbayır'ın işkence ile öldürülüp, ölüsünün işkenceciler tarafından kaybedildiğini kabul etti. İç hukukta sonuç alınmasa da ailelerin AİHM başvurularına İHD ciddi destekler verdi. AİHM'de çok sayıda kayıp davasında Türkiye yurttaşlarını kaybetmekten mahkûm oldu.

Bu alanda faaliyet göstermekten dolayı herhangi bir sıkıntı yaşadınız mı?

İHD, 25 yıllık pratiğinde çeşitli baskılarla karşılaştı. 14 yöneticisi ve üyesi öldürüldü, kaybedildi. Genel Başkanı Akın Birdal 12 Mayıs 1998'de dernek merkezinde silahlı saldırıya uğradı. "andıç" belgelerinde İHD susturulması ve etkisizleştirilmesi için hedef gösterildi. Yönetici ve üyeleri gözaltına alındı, tutuklandı. Kayıplar mücadelemiz kriminalize edilmek istendi. "Kayıp iddiasında bulunanlar devletin güvenlik güçlerine iftira eden teröristlerdir" suçlamasıyla karşılaştık. Baskıyla, tehditle, gözdağıyla susturulmak istendik. Gözaltında kayıplar mücadelesinin emektarlarından, kayıpların kemiklerine ulaşılmasında önemli rol oynamış, çok sayıda kayıbın avukatı Diyarbakır Şube başkanımız Muharrem Erbey 24 Aralık 2009 tarihinden beri cezaevinde.

Kayıplarla ilgili çalışma yapan örgütler olarak ortak hareket ettiğiniz çalışmalar var mı? Gelecekte birlikte yapmayı düşündüğünüz çalışmalar var mı?

Yurtiçinde kayıplar mücadelesi veren örgüt sayısı az. Zaman zaman ortak etkinlikler düzenliyoruz. Birlikte çalışmaya her zaman açığız.

“Cenazesini bulan anne kendisini daha şanslı hissediyor!”

İnsan Hakları Derneği (İHD) Onur Kurulu Üyesi Av. Reyhan Yalçındağ İHD Diyarbakır Şubesi'nin kayıplarla ilgili çalışmalarını anlattı.

İHD Diyarbakır Şubesi kayıplarla ilgilenmeye hangi ihtiyaçtan, ne zaman başladı?

İHD Genel Merkezi 1986 yılında kuruldu, 1988 yılında da İHD Diyarbakır Şubesi kuruldu. İlk kurulan şubelerdendir. Bölgedeki çatışmalı ortam 1984'ten itibaren başladığı için, silahlı çatışma ve savaş halinden kaynaklı hak ihlalleri başladığı günden itibaren İHD bunları takip etmeye, heyetler oluşturmaya, o dönemin koşullarına göre verileri toplamaya başladı aslında; yani 1988'de. Fakat biliyorsunuz ilk "faili gizlenen cinayet" olarak kayıtlara geçen Vedat Aydın'ın öldürülmesinden itibaren de bölgede gözaltında zorla kayıplar ve faili meçhul cinayetler ağırlıklı olarak yaşanmaya başladı. 1990-1991 yıllarına tekabül eder bu süreç. O tarihlerden itibaren İHD, mağdur yakınlarına

hem gönüllü hukuksal hizmet sunmaya hem kayıpların akıbetlerini araştırmaya hem de o yıllarda gözaltına alınan kişi o andan itibaren potansiyel kayıp olmaya aday olduğu için de birçok resmi mekanizmaya

başvurarak kişilerin can güvenliğini sağlamaya çalıştı. Ve tabii ki Uluslararası Af Örgütü'ne yapılan acil eylem çağrılarıyla da gözetlana alınan kişilerin yaşam haklarını korumaya dair bir efor sarf etti.

Kayıp yakınları size nasıl ulaşıyor ve başvuru süreci nasıl işliyor?

2000'li yıllara gelindiğinde özellikle Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) ciddi mahkûmiyetlerinden sonra bu durumun uluslararasılaşmasıyla İHD'ye başvurular ciddi şekilde arttı. Aynı zamanda birçok uluslararası heyetin bu konuya ilgisinin artması ve yereldeki hak savunucularının da ısrarlı bir biçimde bu vakaların üzerine gitmesi, ilk yaşandığı yıllara oranla, insanlara kayıplarının takibini yapmak konusunda daha fazla cesaret kazandı. Örneğin; Derik'in bir köyünde Şükran Aydın gözaltında tecavüze uğradığını dillendirdi. Bir başka köyde kardeşleri gözaltında kaybedilen bir genç gelip "artık başvuracağım" dedi. Elinde kalan son oğlu öldürülmesin diye susan bir ana 4-5 sene geçtikten sonra İHD'ye gelip başvurdu. Dolayısıyla da ihlalin gerçekleştiği o kısa zamanda elimize geçen veriler ve bize yapılan başvurular tabii ki 2000'li yıllara oranla çok daha azdır. Özellikle AİHM'deki davalardan sonra ve bizim son yıllarda toplu mezarlarda eski kayıp kemiklerine, cenazelere ulaşmamızdan sonra hızlı bir biçimde sirkülasyon oldu. Özellikle 10-13 yıl öncesinin kayıp başvuruları gelmeye başladı. Başvurular telefonla, cezaevinden mektupla, ulaşılabilir yerdeyse İHD şubesinde yüzyüze gerçekleşiyor.

Toplu mezarlardan sonra gerçekten "cenazesini bulan anne kendisini daha şanslı hissediyor". 1990'larda kayıp bulgusuyla ilgili ömür boyu süren travma halini tartışırken bizler bunu çok fazla konuştuk. Bir kayıp yakını olmak bile insan hakları literatürüne göre ömür boyu devam eden işkence, acı, eza demek. O nedenle AİHM'in kayıp davalarında hep sözleşmenin 3. maddesine özel bir vurgu yapılır. Yani geride kalan için işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edildiği anlamında. Dolayısıyla bu biçimiyle de önem kazandı. Son yıllarda ulaştığımız toplu mezarlardaki cenazelerin 15-18 yıl önce aldığımız kayıp öykülerindeki mağdurlar olduğunu ortaya çıkarmak bizim bir, birbuçuk yılımıza mal oluyor. Kemiklerden örnekler alınıyor, İstanbul Adli Tıp'a gönderiliyor, ki bu birkaç aylık bir süre alıyor. Ve sonrasında, insanın bir anda yaşayabileceği birkaç duygu vardır iç içe giren, acı, üzüntü, bir şeyin ortaya çıkmasının yarattığı ferahlık, bir sürü şey, bir anda yaşıyorsunuz tüm bunları. Zaten o ailenin bir parçası oluyorsunuz, o andan itibaren aileyle birlikte yaşıyorsunuz hukuksal süreçleri de takip ettiğiniz için. Ama düşünün ki bize ilk kucağında bebeğiyle gelen bir anne başlatıyor bu süreci, daha sonra o kucaktaki çocuk devam ettiriyor bu kayıp sürecini. Dolayısıyla 2- 3 kuşak bu sürecin takipçisi oluyor.

Size şimdiye kadar kaç vaka için başvuruldu?

Elimizdeki gözaltında kayıp ve faili meçhul cinayetlerde öldürülen insan sayısının gerçeği yansıtmadığını, hâlâ gerçeğin çok altında olduğunu biliyoruz. Bugün bile verileri bir araya getirme, toplama çalışmalarımız devam ediyor. Derneğin OHAL Valiliğince kapatıldığı zamanlar var, dernek şube başkanlarının

yıllarca cezaevinde kaldığı zamanlar var, bütün dokümanlarına, raporlarına devlet tarafından el konulduğu yıllar var. Dolayısıyla son birkaç senedir, işkence, tecavüz, çocuklarla ilgili ihlaller, mayın, kayıp vb. bütün bu başlıkların taksimini yapıyoruz, hâlâ devam ediyor bu çalışma. Bir de şöyle bir şey var, bize kayıp diye gelmiş ilk 7-8 sene kayıp diye kaydı tutulmuş. Ama son iki yıl içindeki toplu mezarlarda cenazeye ulaşılmış, bu durumda faili meçhul cinayet olduğu anlaşılıyor. Dolayısıyla mükerrer başvuruların da ayrıştırılması çalışması var.

Örgüt olarak somut kazanım elde ettiğiniz vakalar, davalar oldu mu?

Tabii çok uzun yıllar iç hukuk yolları felç bir durumdaydı. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin öngördüğü 6 aylık süre kuralı, iç hukuk yolları tükendikten sonra başvuru meselesi 90'lı yıllar boyunca hiç gündeme gelmemişti. Ve refere edilen mesele de şuydu, "Türkiye'nin Güneydoğusunda son derece ciddi ve sistematik hak ihlalleri var, bunlar ağırlaştırılmış ihlallerdir. Bu anlamıyla etkili herhangi bir iç hukuk kuralından bahsetmek mümkün değildir, dolayısıyla başvuruyu olduğu gibi almak gerekir" dendi ve yıllarca bu biçimiyle devam etti. Ama Türkiye'nin özellikle 2002 yılından itibaren yaptığı bir sürü ve benim de çoğunu kozmetik yasal değişiklik olarak tanımladığım, içeriğine baktığınızda esasında demokratikleşme adına yapılan yasal düzenlemeler olmayan yeni düzenlemeler söz konusu. Sonuç itibarıyla, günde kaç kadın öldürülüyor, kaç çocuk cezaevine giriyor, hâlâ bu

tür travmaları yaşadığımızı göre, Türkiye'nin mevcut yerel mevzuatının uluslararası insan hakları hukukuna uygun olmadığını düşünen hukukçulardan biriyim. Ama şöyle bir şey oldu tabii ki; bunlar yazıya döküldü, kayda alındı. Dünya insanlık tarihi 90'lı yıllarda Kürt coğrafyasında ne büyük travmalar yaşandı, bu halka nasıl acılar yaşatıldı, ne türden insancıl hukuk kaideleri çiğnendi, savaş hukuku ihlal edildi vb. durumlar AİHM raflarında belgelendi, kayıt altına alındı. Ve bana göre her biri bir destan her biri bir öykü, bir roman, bir film senaryosu konusu kesinlikle. Belki 90'lardaki yıllarda failer meçhul kalıyordu ama şu anda sivil veya resmi üniformalı polisler, polis olduğunu, asker olduğunu bildiğimiz insanlar dağ başında, sokakta çocuk öldürüyor, bir gösteri esnasında üniversiteli bir genci öldürüyor ve bunlar cezasız kalıyor. Yani değişen ne? Ensemize kurşun sıkıldığında failin kimliğini bilmiyorduk ama devlet olduğunu tabii ki biliyorduk. Şimdi daha travmatik, çünkü gözümüzün içine baka baka sokakta on binlerce insanın içinde öldürüyorsun. Babasıyla birlikte 12 yaşındaki çocuğa 13 kurşun sıkıyorsun. Çok daha korkunç şeyler yaşanıyor. 18 aylık bir bebek evinin balkonunda annesinin memesini emerken Cizre'de 9 Ekim 2009'da kafasından vurularak öldürüldü. Annesi balkonda oturduğu için öldü bu çocuk, bu coğrafyada yaşadığı için öldü. Gaz fişegi atan kişinin polis olduğu belli zaten. Kendi kriminal laboratuvarlarından gelen sonuçlar bile diyor ki "gaz fişegi sonucu ölümdür". Türkiye'de sadece emniyet görevlileri gaz fişegi kullanıyor diye de bir not düşüyor rapora. Bu rapora rağmen bir tek polis bile tutuklanmadı, yargılanmadı, ceza almadı. O nedenle yargı ve hukukun uygulanması meselesi bizim için hâlâ son derece hayati bir öneme sahip.

Bu alanda faaliyet göstermekten dolayı herhangi bir sıkıntı yaşadınız mı?

Tabii şunun altını çizmek gerekiyor ki 1990'lı yıllarda bütün bu faaliyetler boyunca bizzat insan hakları savunucularının kendisi de bazen zorla kaybedildi, işkence gördü ya da faili meçhul cinayet sonucu öldürüldü. Şu ana kadar insan hakkı savunucusu 22 arkadaşımızı bu biçimde kaybettik, yitirdik. Mesela Elazığ Şube Başkanımız Av. Metin Can ile YK üyesi Dr. Hasan Kaya'nın böyle bir öyküsü vardır. Daha fazla hak ihlalleri yaşanır, o hak ihlallerinin üzerine gittikçe potansiyel olarak hak savunucularına yönelik çok ciddi tehditler başlar.

'90'larda yaşamlarını ortaya koyuyorlardı arkadaşlarımız. Şimdi ise soruşturmalar açılıyor, uyduruk cezalar veriliyor. Urfa KCK dosyasını biliyorsunuzdur, madde bağımlısı 18 yaşının altındaki bir kız çocuğuna hem psikolojik hem hukuksal destek vermek için çaba sarf eden kadın örgütleri, kadın hakları savunucuları şu an cezaevinde. Bunun gibi binlerce örnek vermek mümkün. Tutuklu bulunan şube başkanlarımız, yöneticilerimiz var. Bu sürecin çok yakın zamanda tükenebilecek bir süreç olduğuna da inanmıyorum. Çünkü insan hakları savunucuları herhangi bir ihlalin gerçekleştiği dünyanın herhangi bir coğrafyasında çalışma yürütürken tehdit alır, haklarında dava açılır ve yeri gelir öldürülür. Bu nedenle bu yıl biliyorsunuz dünyanın en büyük insan hakları ödülleri arasında birine (Uluslararası İnsan Hakları Savunucularını Koruma Vakfı Front Line Ödülü) aday gösterilenler arasında ilk 6'ya girdim.

Sadece Reyhan Yalçındağ olduğum için değil, tabii ki burada yürüyen bir süreç var. Mesela ben 15 yıldır hak savunuculuğu yapıyorum, ama koşullarla birlikte, diyelim ki, İsveç'te bir hak savunuculuğu yapmakla Afganistan'da, İsrail'de, Türkiye'de yapmak kesinlikle aynı şey değil. O nedenle BM İnsan Hakları Savunucularını Koruma Bildirgesi var. Ama Türkiye bunu nasıl yorumluyor? Her seferinde en ufak meşru bir hak talebinde bulunma, bunun öncüsü olma, içinde olma kolaylıkla yasa dışı örgüt üyeliğinden tutuklanmanıza kadar götürebiliyor.

Bu faaliyetleri yürütürken yaşadığımız bir başka sıkıntı ise tüzel kişilik olarak derneğimize yönelik kapatmalar. Örneğin Diyarbakır Şube, 1997 Mayıs'ı ile 6 Aralık 2000 tarihleri arası 3,5 yıl gibi bir süre defalarca kapatıldı. O dönem OHAL yasasından kaynaklı OHAL Valisi herhangi bir STÖ'yu, bir sendikayı, bir vakfı 3'er ay süre ile kapatma yetkisine sahipti. Yasal açıdan itiraz hakkı yoktu. Yapılan tek işlem, 3 ay bitiminde o derneğin kapısının kilidini polis eşliğinde açardınız, içeri girdikten 10 saniye sonra size yeni gelen bir tebligatla 3 aylık bir süre daha kapatıldığımızı öğrenirdiniz. O nedenle de nesnel koşullardan kaynaklı olarak '90'lı yıllardaki hak ihlallerinin verilerinin tutulması, raporlarının yazılması konusunda eksik kaldığımız açıktır.

Son olarak kayıplarla ilgili söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Sağlıklı bir gelecek için geçmişle yüzleşme şarttır. Bu coğrafyada yaşanan ciddi hak ihlallerinin, insanlığa karşı suçların faillerinin bulunması, yargılanması ve hak ettikleri cezaya çarptırılması adalet için şarttır. Neredeyse taşından toprağından toplu mezarların fişkırdığı, insan kemiklerine rastladığımız bu süreçte adil ve eşit bir gelecek için geçmişle yüzleşme de şarttır. "Kayıp" olayının kendisi bile kayıp yakınları için 24 saat devam eden bir işkencedir. Daha binlercesinin cesetlerinin dahi bulunmadığı bu travma sürecinin tüm yönleriyle açığa çıkması gerekir.

"Deliller karartılmasının diye toplu mezarların yerini söyleyemiyoruz"

Mezopotamya Yakınlarını Kaybedenlerle Yardımlaşma, Dayanışma ve Kültür Derneği (MEYA-DER) aktivistlerinden Mahsun Sağman'la kayıplarla ilgili konuştuk.

Hangi ihtiyaçla kuruldu, kayıplarla ilgili faaliyetleriniz neler?

MEYA-DER 2008 yılında fiili olarak çalışmalarına başladı ancak 2009'da resmi olarak dernekleşti. Bilindiği gibi Türkiye'de 1980'den sonra çatışmalar yoğunlaştı. Çatışmalar sonucunda yaklaşık 45 bin üzerinde ölüm ve kayıp söz konusu oldu. MEYA-DER'in amacı, çatışmalardan doğrudan etkilenen ve çatışmalarda taraf olan insanların ve ailelerinin buluşturulup, gelişebilecek bir barış umudunu yaratabilmek ve barışa vesile olabilmektir. Bu çalışma, Türkiye'nin demokratikleşebilmesi için gerçekten de büyük hamleler yapabilir. Şu anda 15 binin üzerinde resmi üyemiz var. Tabii ki, bunlara kaybı olan ailelerin tümü

dâhil değil. Biz onlara da ulaşmak istiyoruz, ama çocuklarının akıbeti bilinmediği için ve çoğu kayıp olduğu için şu anda onlara ulaşamıyoruz. Yaşanan korku ortamından kaynaklı, yani 1990'lı yıllardaki baskı, zulüm, işkence ortamından dolayı onlar da o korkuyu üzerlerinden atabilmiş değiller. Günümüzde bile çekinerek başvuruyorlar.

Kayıp yakınları size nasıl ulaşıyor ve ulaştıklarında nasıl bir süreç işliyor?

Kayıp aileleri bir arayış içerisinde zaten. Çocuklarını kaybeden aileler en ufak bir umut bile olsa ona koşuyorlar. Bizi de bu konuda bir umut olarak görüyorlar. Bize ulaşan ailelerin diğer ailelerle paylaşması sonucu, varlığımızdan haberdar olup bize ulaşıyorlar.

Cide HES iptal edildi, Loç Vadisi kurtuldu

2009 yılından bu yana süren mücadeleleri boyunca, İstanbul'daki şirket merkezinin önünde yaptıkları 28 günlük oturma eylemi de dâhil sayısız eylem yapan ve kendilerine Sarı Yazmalılar ismini veren Loçlular, nihai zaferlerini hukuk mücadelesinin sonucunda ilan etti. Geçtiğimiz hafta Orya Enerji tarafından yapılmak istenen Cide Regülatörü ve HES projesi için nihai iptal kararı verilen dava, 2009 yılında verilen olumlu ÇED raporunun iptali istemiyle Çevre ve Orman Bakanlığı'na karşı açılmıştı. Kaynak: Ümit Şahin, Yeşil Gazete

Genellikle demegimize 1980-90 arası yaşanan kayıplarla ilgili başvuru oluyor. Gerek hukuki yollardan gerekse kendi ürettiğimiz imkânlarla kayıpların akıbetini öğrenmeye çalışıyoruz.

15 bin başvurudan 5 bini kayıp, kalan 10 bin civarındaki başvurunun çoğu yaşamlarını yitirmiş, yani "akıbetleri belli". Bu yüzden, biz bu vakaların araştırmasını değil, sadece kaydını alıyoruz, kayıp olan ailelerin başvurularının ise araştırmasını yapıyoruz. Bu başvurulardan 350 tanesinin yaşamını yitirdiğine dair kesin delillere ulaştık. Gerek o zaman yaşayan insanlardan, köylülerden edindiğimiz bilgiler, gerekse hukuki yollardan araştırdığımız kadarıyla kayıpların çoğu toplu mezarlardan çıktı.

25 bin Kürt'ün kayıbindan bahsediyoruz. Bu insanların 15 bini kayıp. Dağa çıkıp bir daha haber alınamayan, resmi verilere göre kayıp olduğu kanıtlanmamış, ölüm haberi bile gelmemiş, fakat yaşadığına dair de hiçbir bilginin bulunmadığı insan sayısı yaklaşık olarak 15 bin.

Dernek olarak kayıplarla ilgili faaliyet göstermekten dolayı herhangi bir sıkıntı yaşıyor musunuz?

Başvurular konusunda ciddi bir sıkıntı yaşamıyoruz, ancak toplu mezarlarla ilgili ciddi sıkıntılar yaşıyoruz. Biz biliyoruz ki, kayıp başvurularından çoğunu toplu mezarlarla aydınatabileceğiz. Ancak toplu mezarlardan çıkacak insan kemiklerinin güvenliğinin nasıl sağlanacağı konusunda bir güvencemiz yok. Toplu mezarları açtırmak istiyoruz; resmi olarak aile başvurmak istiyor, ama güvenli olmadığı için şu anda yasal olarak başvurmak istemiyor. Gerek

bizim aracılığımızla, gerekse İHD aracılığıyla gerçekleşen başvurular askıya alınmış durumda, çünkü Mutki örneği* unutulmayacak bir örnek. Dünyanın hiçbir yerinde kepeçle mezar kazılmaz, zaten toplu mezarların olduğu yer bir çöplüktü. O yüzden bu mezar açma biçimini en büyük engel olarak görüyoruz. Bu nedenle, hiçbir şekilde yasal olarak bu başvuruları yapamıyoruz. Hakikatleri

Araştırma Komisyonu'nun bu nedenle kurulması gerekiyor. Bu sene toplu mezarlarla ilgili Nevala Kasaba'da (Kasaplar Deresi) bir yürüyüş yaptık. Orada duyurusunu yaptığımız ve altı maddeden oluşan önergemizde, en önemli talebimiz, toplu mezarların güvenliğinin sağlanmasıydı. Toplu mezarların güvenliği sağlandığı takdirde, birçok insanın akıbetinin nasıl sonuçlandığını öğrenebileceğiz. Bu ortamda toplu mezarların yerlerini bile kamuoyu ile paylaşmıyoruz, çünkü delillerin karartılma ihtimali var.

***Mutki örneği:** Bitlis'in Mutki İlçesi'nin Belediyesi'nde kepeç operatörlüğü yapan ve ismini vermek istemeyen bir işçinin ifadesi doğrultusunda

Mutki'de 15 kişinin battaniyelere sarılarak topluca gömüldüğü ortaya çıktı. Savcılık ve belediye tutanakları ile gerçekleştirilen olayda resmi kayıtlara göre 15 kişi bu toplu mezara gömüldü. Mutki Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan 'Defin tutanağına' göre, 8 Eylül 1999 yılında yaşanan bir çatışma sonucu hayatını kaybeden 11 kişi, Kavakbaşı yolu üzerinde bir yere gömüldü. Başka iki tutanakta da 4 kişi aynı şekilde gömüldü. Aramalar sonucu bir toplu mezardan 2'si kadın 8 kişinin cesedi elbiseleri üzerlerinde olmak üzere battaniyelere sarılı halde bulundu. Bu gelişme üzerine 14 kayıp yakını İHD Bitlis Şubesi'ne başvuruda bulundu. Mezar kazıları belediyeye ait kepeçlerle gerçekleştirildi.

"Devletin vatandaşını bulması gerekiyor"

Mezopotamya Yakınlarını Kaybedenlerle Yardımlaşma, Dayanışma ve Kültür Derneği (MEYA-DER) Adana Şubesi'nden Murat Turgay faaliyetlerini anlattı.

Hangi yılda kuruldu? Kayıplarla ilgili faaliyetleriniz neler?

Mezopotamya Yakınlarını Kaybeden Aileler Derneği 2008 yılında Diyarbakır'da kuruldu. Adana Şubesi yürütme kurulu olarak Dernek'e üye olup aynı yılda faaliyetlerimize Adana'da başladık. Akıbeti belli olmayan kayıplarla ilgili hakikatlerin ortaya çıkması, faili meçhullerin açığa çıkarılması için çalışmalar yürütüyoruz.

Kayıp yakınları size nasıl ulaşıyor? Ulaştıklarında başvuru süreci nasıl işliyor?

Kurulmuş mahalle komisyonları aracılığı ile tüm mahalledeki kişilere ulaşarak kayıplar hakkında bilgi topluyoruz. İki ayrı başvuru formumuz var; kayıp başvuru formu ve ölüm başvuru formu. Kayıp yakınları bu başvuru formlarını dolduruyor, bizler de bu formları araştırma yapılması için Diyarbakır merkeze gönderiyoruz. Mahalle komisyonları aracılığı ile ulaşamadığımız aileler bizlere İnsan Hakları Derneği'nin yönlendirmesi ile ulaşıyor.

Size şimdye kadar kaç başvuru yapıldı? Örgüt olarak somut kazanım elde ettiğiniz başvuru oldu mu?

Bugüne kadar toplam 500'e yakın ölüm ve kayıp başvurusu yapıldı ancak sonuca ulaştırabildiğimiz 20 civarında.

Bu alanda faaliyet göstermekten dolayı herhangi bir sıkıntı yaşadınız mı?

Başvuru sayısına ve aldığımız sonuç sayısına baktığımızda fark

oldukça yüksek. Dernek olarak ulaşamadığımız yerler oluyor ve güçsüz kalıyoruz. Bu nedenle devletin bu tür vakalarla ilgilenmesi ve vatandaşını bulması gerekiyor. Örneğin kayıpların nerede olduğuna dair bilgiye ulaşamıyoruz. Tespit edilen toplu mezarların açılmasına devlet izin vermediği için kayıplara ulaşamıyoruz. Diğer taraftan tespit edilen mezarlar kepeç ile kazılarak kemiklere zarar veriliyor böylelikle kayıpların kimliği hiç belirlenmiyor. Bulunan kemikler kimlik tespiti sırasında kaybediliyor. Devletin hakikatler komisyonu kurarak gerekli araştırmaları yapması gerekiyor. Yaşanan bir diğer sıkıntı ise, ailelerin bir kısmı devletten çekindikleri için kayıplarını aramaktan ve bu konuda başvuru yapmaktan korkuyorlar.

Kayıplarla ilgili çalışma yapan örgütler olarak ortak hareket ettiğiniz çalışmalar var mı? Gelecekte birlikte yapmayı düşündüğünüz

çalışmalar var mı?

Özellikle İnsan Hakları Derneği olmak üzere tüm kurumlarla işbirliği halindeyiz. Türkiye genelinde her yerde örgütlenmemiz var. Çalışmalarımızı koordinasyonlu bir şekilde yürütüyoruz. Özellikle yapılan başvurular sürecinde birbirimizi destekliyoruz. İki ayda bir Diyarbakır merkezde genel toplantı yapılarak iki aylık süreç birlikte değerlendiriliyor. Her yıl 14 Temmuz'da genel kurul yapılıyor.

“Kolombiya’da Kayıplar Kurultayı çalışanı iki sendikacı katledildi”

Hasan Ocak Kampanyası sürecinde kurulan Demokratik Mücadele Platformu (DMP), Emekçi Kadınlar Birliği (EKB), İnsan Hakları Demeği (İHD), Almanya Göçmen İşçiler Federasyonu (AGİF) ve birçok kurumun desteğini alarak 17 – 19 Mayıs 1996’da İstanbul’da “Susma” şıanyla 1. Uluslararası Gözaltında Kayıplar Kurultayı’nı gerçekleştirdi. Kurultaya Şili, Kolombiya, Uruguay, Filipinler, Sri Lanka, Zaire (Kongo),

Irak, Filistin, İngiltere, Fransa, Almanya’dan ve Türkiye’den kayıp yakınları, insan hakları savunucusu, aydın ve sendikacılar delege olarak katıldı. Tüm yasaklamalara rağmen başarıyla gerçekleştirilen kurultay sonunda uluslararası bir örgütlenmenin ihtiyacı olduğu ortaya çıktı ve Kayıplara Karşı Uluslararası Komite (International Committee Against Disappearances) ICAD oluşturuldu.

ICAD Türkiye Seksiyonu’ndan Ayşe Yılmaz ICAD’ın çalışmalarını anlattı.

ICAD ne zaman kuruldu? Nasıl bir yapılanması var?

1996 tarihinde 7 ayrı ülkede seksiyon olarak kuruldu. Şu an 11-12 ülkede faaliyet sürdürüyor.

Kayıplarla ilgili faaliyetleriniz neler?

1995 Hasan Ocak kampanyasının üzerine oluşan örgütümüz, 1996’da İstanbul’da ilk kurultayı düzenledi. 5’incisi Diyarbakır ve 6’ncısı 2010’da Londra’da olmak üzere 6 tane Uluslararası Gözaltında Kayıplara Karşı Kurultay örgütledik. Cumartesi Anneleri’nin kuruluşundan bugüne kadar hep içinde yer aldık ve defalarca Ankara yürüyüşleri örgütledik ya da düzenlenen yürüyüşlere katıldık.

Kayıp yakınları size nasıl ulaşıyor?

Ulaştıklarında başvuru süreci nasıl işliyor?

ICAD olarak alan çalışmaları yaparız. Bu yöntem 2006’dan beri devam ediyor. Uluslararası olan örgütümüzün ilişkileri de paralel olarak yaygındır. Yaygın olarak görsel pratik eylem ve hukuksal süreci birlikte sürdürüyoruz.

Size şimdiye kadar kaç vaka ulaştı?

Bize ulaşan vaka sayısı ülkelere göre değişiyor, 2006’da Türkiye’de 1251, Belucistan’da 8 bin kayıp kişi. Ya da Sri Lanka’dan binlerce...

Örgüt olarak somut kazanım elde ettiğiniz vakalar, davalar oldu mu?

Evet, Hasan Ocak ve Rıdvan Karakoç’un işkence edilmiş bedenini Kimsesizler Mezarlığı’ndan çıkardık. Fransa’nın kaybettiği Jon Anza çalışmasının yanı sıra şu an Belucistanlı ve Etiyopyalı kayıplarla ilgili bir çalışmamız sürüyor.

Bu alanda faaliyet göstermekten dolayı herhangi bir sıkıntı yaşadınız mı?

Elbette birçok sorun yaşandı, yaşanmaya da devam ediyor. Her ülkede farklı sorunlar yaşanabiliyor. Örneğin 1997’de Kolombiya’da kurultay örgütlerken Kurultay çalışanı iki sendikacı (Elsa ve Mario) katledildi.

Kayıplarla ilgili çalışma yapan örgütler olarak ortak hareket ettiğiniz örgütler var mı? Gelecekte birlikte yapmayı düşündüğünüz çalışmalar var mı?

Tüm çalışmalarında ortaklaşa iş yapmak ICAD’ın birinci ilkesidir. Türkiye’de İHD ve YAKAY-DER, Kolombiya’da ANDAS, Meksika’da Jocos gibi, her ülkede ortaklaştığı başka örgüt ve aktivistlerle birlikte hareket eder.

ICAD’la ilgili ayrıntılı bilgi için: <http://www.icad-int.org/>

2002’de Nürnberg’de yapılan 4. Uluslararası Gözaltında Kayıplar Kurultayı’nda Arjantinli Plaza de Mayo Anneleri’nden Mercedes Anne, kayıp Hüseyin Toraman’ın annesi ve Ayşe Yılmaz

Sivil Toplum

ESYO 5. STK Festivali’nde yine coşku vardı

Bu yıl 27-28 Mayıs tarihlerinde “Gelecek İçin Katıl” teması ile beşincisi gerçekleştirilen ESYO STK Festivali Hamamyolu Saatli Meydan’da gerçekleştirildi. 50 sivil toplum örgütünün stantlarının ve çeşitli etkinliklerin yer aldığı

festival, iki gün boyunca 11.00 – 20.00 arasında yoğun olarak ziyaret edildi.

Festival süresince klasik müzik dinletisinden halk oyunu gösterisine, ebru atölyesinden cam atölyesine, tartışmadan dinletiyeye kadar yirmi kadar etkinlik düzenlendi.

Engelli Hakları

Genç Engelliler Spor Kulübü’ne saldırı

Haziran ayı başında Adana Genç Engelliler Spor Kulübü’nün basketbol sahasına asılı olan “Herkes Farklı, Herkes Eşit” pankartı ikinci kez parçalanarak indirilirken, sahayı gören güvenlik kamerası da sökülerek götürüldü. Kulüp Başkanı Celal Karadoğan, yaklaşık bir ay önce de aynı pankartın parçalanarak indirildiğini belirtti. Karadoğan, “Önümüzdeki günlerde başlatacağımız ‘Herkes Farklı, Herkes Eşit’ kampanyası çerçevesinde tüm Adana’da kampanyanın görselleri yer alacak. Bu slogandan rahatsız olan insanlara buradan seslenmek istiyorum. İnadına ‘Herkes Farklı, Herkes Eşit’” şeklinde konuştu.

2010 yılının Haziran ayından bu yana kulüp olarak Güzelyalı Mahallesi’nde çalışmalarını sürdürdüklerini belirten Karadoğan, bu süreçte engellilere yönelik sportif ve sosyal çalışmaların yanı sıra mahalledeki gençlere yönelik de gönüllülük esasına dayalı olarak basketbol, masa tenisi, resim ve İngilizce atölyeleri açtıklarına dikkati çekti. Bu atölyelerde yüzü aşkın gence hizmet verdiklerini kaydeden Karadoğan, Toplum Gönüllüleri Vakfı üyesi 30 üniversiteli gencin de mahalledeki ilköğretim 1. sınıftan lise son sınıfa kadar 110 gence matematik, Türkçe, fizik vb. dersleri konusunda ücretsiz dersler verdiğini anlattı.

Kültürel haklar- kültür sanat

Bir masaldır Eskişehir Film Festivali

Uluslararası Eskişehir Film Festivali 1- 11 Mayıs günlerinde 12'nci kez perdelerini tüm sinemaseverlere açtı. 12 yıl öncesinde Anadolu Üniversitesi öğretim elemanlarının ve öğrencilerinin büyük bir hevesle başlattıkları festival zamanla Anadolu Üniversitesi Kampusu'nun sınırlarını aşmış Eskişehir'in film festivali oldu.

Festival Başkanı Gülseren Güçhan'ın "Eskişehir Film Festivali Anadolu Üniversitesi'nin öğretim elemanları, öğrencileri ve çalışanlarının eseri. Bize katılan gençlerin enerjileri ve coşkuları

ile festival ne kadar yaşlansa da her daim genç kalacak" sözleriyle dile getirdiği festival ekibinin tutkusu oniki yıldır sürüyor.

Festival bünyesinde onur ödülleri ve sinema kültürüne katkı ödülü verildi. Festivalde ayrıca dünya sinemasının genç yıldızları, sinema tarihinin unutulmazları, Leyla Özalp'in seçtikleri, dünya festivallerinden, Türk sineması 2009-2010, özel gösterim, gece yarısı sineması, hayatımız belgesel, canlandırma sineması, kısa filmleri gibi gösterimlerin yanında sinema dersleri ve "Bana Eskişehir'i anlat" senaryo geliştirme atölyesi, söyleşiler gibi etkinlikler de yer aldı.

Mevzuat

Hakikatleri araştırma komisyonları kurulmalı

Türkiye sistematik zorla kaybetme olgusu ile 1990'lı yıllarda tanıştı. Türkiye'nin özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde '90'lı yılların başından itibaren, evlerinde, işyerlerinde ve sokakta gözüktüğüne alınan yüzlerce kişiden bir daha haber alınamadı. Kaybedilen kişilerin yakınlarının ulusal merciler nezdinde yaptığı tüm girişimler maalesef sonuçsuz kaldı. Kayıp yakınlarının Cumhuriyet Savcılarına yapmış olduğu başvurular üzerine savcılar bu dilekçelere derkenaren; **"yapılan araştırmada dilekçede adı geçen gözaltı kayıtlarında adına rastlanmamıştır"** şeklinde bir şerh düşüp, kayıp yakınlarını dinlemeden evlerine gönderiyordu. Bu dönemde sıkça kayıp vakaları yaşanmasına rağmen savcıların aklına bu yönlü bir araştırma yapmak gelmiyordu. Kayıp yakınlarının bu kayıtsızlık üzerine; TBMM'ye, Başbakanlığa, Cumhurbaşkanlığına, Genelkurmay Başkanlığına yaptıkları başvurularda, bu kurumlarca yine taşradaki savcılıklara yönlendiriliyorlardı. Bu kayıtsızlık sarmalında umutsuzca dolaşan kayıp yakınları, nihayet son çare olarak İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi'ne başvurular. İHD de tüm çabalarına rağmen ülke içinde meseleyle ilgilenen bir muhatap bulamayınca, çareyi o zamanlar daha yeni bir mekanizma olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapmakta buldu. İHD, elde hiçbir doküman bulunmadığı için sadece başvuru Savcılıklara yazmış olduğu bir paragraflık dilekçeyi başvuru dilekçesine ekleyerek yapılan başvurular üzerine AİHM; daha önce bu konuda başvuruları ve içtihatları olmadığından İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi'nin zorla kaybetmelere ilişkin içtihatlarından yararlanarak davaları birer ikişer karara bağladı. AİHM kararlarında, yargı ve kolluk sistemine yönelik çok önemli ve ağır eleştirilerde bulunularak hemen tüm davalarda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti sorumlu tutularak mahkûm edildi. AİHM, Güneydoğudan giden hemen tüm davalarda şöyle bir tespit bulundu;

"Ulusal mercilerin etkili bir soruşturma yaşama hakkı, kötü muamele ve güneydoğudaki evlerin tahrip edilmesi ile ilgili iddialarda, etkili iç hukuk yollarının sağlanmadığı, daha da önemlisi güvenlik güçlerinin kusurlu olduğu durumlar için yetkili makamların soruşturma yapmada isteksiz ve güvenlik güçlerinin temelsiz iddialarını kabul etmeye meyilli olduğu davalarda,

Mahkeme'nin daha önce vermiş olduğu onbeş kararın kapsamı içinde ele almaya karar vermiştir. Olayın en başında başvuranın eşine ateş eden failin kimliğinin tespit edilmesi ile farklılık gösteren Aytekin davası hariç, bütün bu davalarda yetersiz soruşturma prosedürü ile ilgili bulgular elde edilmiştir(1)"

Türkiye Avrupa Birliği üyelik müzakereleriyle birlikte, Birlik müktesebatına uyum çerçevesinde Anayasa ve diğer mevzuatta çok sayıda değişiklik yapılmış, ceza kanunu tümden değiştirilmiş, ancak zorla kaybetmelere ilişkin mevzuatımızda TCK'daki insan öldürmeye yönelik genel hükümler dışında özel bir hüküm eklenmemiştir. Keza bunun yanı sıra Türkiye, Birleşmiş Milletler Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'sini imzalamaktan da ısrarla kaçınmaktadır. Nisan 2011 itibarıyla 88 ülkenin bu sözleşmeye imza attığını düşünürsek, Türkiye'nin bu konudaki gönülsüzlüğü daha açık bir şekilde anlaşılacaktır.

Ne Yapmalı?

- Öncelikle bu suç ceza kanununda tanımlanmalı ve insanlığa karşı suçlar kapsamına alınarak zamanaşımının önüne geçilmelidir.
- Türkiye, zorla kaybetmeler ve zorla yerinden etmeler, işkenceler, faili meçhul siyasal cinayetler ve yargısız infazlar konusunda geçmişle yüzleşmeyi sağlamalı, bu konuda etkin mekanizmaları oluşturmalıdır.
- Dünya deneyimlerinden hareketle bu konuda gerekli mevzuat değişiklikleri yapılmalı, bunun yanı sıra geçmişle yüzleşmeyi ve hakikatleri araştırarak ortaya çıkarmayı amaçlayan bir komisyon kurulmalıdır.
- Türkiye derhal, Birleşmiş Milletler Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'nin tarafı olmalı ve sözleşmedeki yükümlülüklerini yerine getirmek için etkin bir çaba göstermelidir.

(1) ÇAKICI/Türkiye Davası

Bu sayıdaki Mevzuat bölümü Diyarbakır Barosu avukatlarından Avukat Cihan Aydın'ın katkısıyla hazırlanmıştır.

Sivil Aktivistler

Leman Yurtsever (İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Gözaltında Kayıplara Karşı Komisyon)

Türkiye’de kayıplarla ilgili hemen her çalışmada insan hakları savunucusu Leman Yurtsever’in ismini görmek mümkün. İnsan Hakları Derneği (İHD) İstanbul Şubesi Gözaltında Kayıplara Komisyonu’nda 16 yıldır aktivistlik yapan Yurtsever, aynı zamanda uzun yıllar İHD İstanbul Şubesi Kadın Hakları Çalışma Grubu’nda aktivist olarak çalıştı. Cumartesi Annelerinin en aktif yürütücülerinden olan Leman Yurtsever, İHD’de iki dönem yönetim kurulu üyeliği yaptı. Yurtsever aynı zamanda Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Projesi’nin dokümantasyon çalışmalarına yoğun emek harcamaya devam ediyor.

İnsanları kaybetmek nasıl bir cezalandırma yöntemi?

Askeri darbelerin, diktatörlüklerin, savaşların, çatışmalı ortamların yaşandığı ülkelerde olduğu gibi “gözaltında insan kaybetme” yaşadığımız coğrafyada da bir devlet politikası olarak uygulandı. Gözaltında insan kaybetme, devletlerin sistemden farklı düşünenleri, etnik ve diğer dinsel kimlikleri ortadan kaldırmak için kullandığı bir “yok etme” politikasıdır.

Devletler, insanların siyasal ve sosyal kimliğine baskı uygulamak, susturmak ve toplumsal muhalefeti korkutmak için bu yöntemi sık sık kullanırlar. Gözaltında insan kaybetme kişinin gözaltına alındıktan sonra devletin varlığını hep inkâr ettiği, varlığını yok saydığı bir olgudur. İnsan hakları ihlallerinin en ağır biçimidir, “insanlığa karşı işlenen suç”tur. Bir ölüme alışmak bir kayba alışmaktan daha kolaydır. Ölümün ne zaman, nerede gerçekleştiği veya mezarının nerede olduğu bilinir. Kaybedilen insanın ise öldürüldü mü, yaşıyor mu, başına neler geldiği bilinmez. Böylelikle ailelerinin de gerçeği öğrenme hakkı devlet tarafından ellerinden alınır ve aileler tamamiyle bir belirsizlik içinde bırakılır.

Türkiye’de insanlar hangi nedenlerle kaybediliyor daha çok?

Türkiye’de gözaltında insan kaybetme politikası çok eskilere dayanır. Geçmiş Teşkilat-ı Mahsusa’dan günümüze kadar uzanan tekipleştirme zihniyetinin devamı olarak, resmi ideolojiden farklı düşünenlerin, sistem muhaliflerinin, Türk ve Sünni Müslüman kimliği dışındaki etnik dinsel kimliklerin, hak arayışlarını, hak taleplerini siyaset yapma ve örgütlenme özgürlüğünü bastırmak veya bu kimlikleri yok etmek amacıyla bir devlet politikası olarak uygulanageldi. 24 Nisan 1915’de İttihat ve Terakki hükümetinin emriyle İstanbul’da 220 Ermeni aydını gözaltına alındı, 81 kişi öldürüldü, 139 kişiden bir daha haber alınmadı. O dönemde başlayan gözaltında insan kaybetme politikası 1980 askeri darbesinde sosyalistlere, sistem muhaliflerine yönelik devam ederek ‘90’lı yıllarda Kürt coğrafyasında hızla uygulanmaya başlandı.

Çalışmalarınızı özellikle kayıplar konusunda yoğunlaştırmayı neden ve nasıl tercih ettiniz?

1996 yılının Nisan’ında bir arkadaşımın eşi gözaltında kaybedilmişti. Benden yardım etmemi istedi. O tarihten itibaren ben mücadelenin içinde oldum hep. Onun öncesinde ise Hasan Ocak’ın gözaltında kaybedilmesiyle başlayan süreçle de ilgilenmeye başlamıştım. Hasan’ın abisi benim yakın arkadaşım. Bu mücadele gerçekten uzun erimli bir mücadele. Bir uçundan tuttunuz mu kendinizi koparamıyorsunuz. Bıkmadan usanmadan büyük bir istekle bir şeyler yapmak istiyorsunuz.

Kayıplar konusunda Türkiye’de son durum nedir? Son dönemde herhangi bir gelişme sağlandı mı?

İnsan Hakları Derneği olarak, yıllardır gerek Galatasaray Meydanı’nda gerekse değişik alanlarda yaptığımız açıklamalarımızda, raporlarımızda “insanlarımızın kaybedildiği yer devletin kurumları, kaybedenler ise devletin güvenlik güçleridir” dedik. Devlet ise, bütünüyle kayıplar gerçeğinin üzerini örtmeye çalıştı. Bizi “terörist, bölücü” diye nitelendirerek, toplumu da bu yalanlara inandırmaya çalıştı. Ne yazık ki toplum uzun yıllar söylediğimiz gerçekleri, devletin yalanlarına tercih etti. Ancak, İnsan Hakları Derneği ve Cumartesi Anneleri olarak verdiğimiz mücadelede önemli kazanımlar elde

ettik. Galatasaray Meydanı’nda başlatarak sürdürdüğümüz sessiz protesto hareketi ulusal ve uluslararası kamuoyunda yer buldu. Bu protesto hareketi çoğu zaman devletin baskısıyla, şiddetle karşılık buldu. Bu baskılara rağmen, ne mücadelemizden ödün verdik ne de kayıplarımızı aramaktan vazgeçtik. Bu mücadelenin sonucunda kayıp sayısında önemli azalmalar oldu. Toplum da artık gözaltında kaybedilenlerin faillerine, suç ortaklarına inanmaya başladı.

Bu kazanımlardan biri de dönem dönem itirafçıların yaptığı itirafçılıktır. Onların adres gösterdikleri yerlerde kayıp insanlarımızın kemikler çıkmaya başladı. Kayıpların yaşandığı dönemde görev yapan resmi görevliler kayıplarla ilgili açıklamalarda bulundu. Bu açıklamalar ana akım medyada yer buldu. Türkiye’nin gündem maddesini oluşturdu.

“Onlar kim, ne iş yaptıklarını bilmiyorum, tüzel kişilikleri yok” diyen Başbakan Erdoğan Cumartesi Anneleri ve İnsan Hakları Derneği’ni ofisine davet ederek görüşme yaptı. Bu görüşme sonucunda meclis bünyesinde Kayıplar Araştırma Komisyonu kuruldu. Komisyon sadece iki kayıp akıbetini araştırmakla görevini sınırlandırdı. 1980’de

gözaltında kaybedilen Cemil Kırbayır’ın bizzat devlet tarafından işkence sonucu öldürüldüğünü kabul etti. Ama Cemil’in mezarını bulma görevini o dönem görev yapanların vicdanlarına havale etti. AKP hükümeti kendi döneminde kaybedilen Tolga Baykal Ceylan’ın akıbetini öğrenmiş değil. İnsanların kaybedilmesinde direkt veya dolaylı olarak rol alanlar hâlâ yargı önüne çıkarılmış değil. En somut örnek olarak, Cemil Kırbayır’ın kaybedilmesini resmi olarak kabul eden devlet, Kırbayır’ın sorumluları ve failleri hakkında herhangi bir yargılama yoluna gitmiş değil. Hukuk işletilmiyor. Bu da gösteriyor ki, devlet hâlâ gerçeklerle yüzleşmekten kaçınıyor. Gerçek bir demokrasi geçmişle yüzleşerek, sorumluları yargı önüne çıkarma iradesi göstererek gerçekleşir. Bu iradeyi gösterecek siyasi bir yapının inşası için mücadelemizi sürdürüyoruz. Bizler biliyoruz ki, bütün derin yapılanmalar dağılmadan, insanlığa karşı işlenen suçlar soruşturulmadan, suçlular yargılanmadan adalet işlevini yerine getirmiş olmayacak. Biz de bu derin yapılanmaların ortaya çıkması ve dağılması için mücadelemizi sürdürüyoruz.

Özellikle kayıplar konusunda çalışma yapan bir insan hakları aktivistinin yaşamı olumlu ve olumsuz yönleriyle nasıldır?

İnsan hakları mücadelesi vermek zorlu bir mücadeledir. Hiç tanımadığınız insanların yaşadığı hak ihlallerine karşı mücadele ederken, her türlü baskıyla, tehditle, şiddetle karşılaşıyorsunuz. Bu mücadele bizim yaşamımızın bir parçası. İnsan Hakları Derneği bir okul gibi. İsteyerek, inanarak bu mücadelenin içindeyim hep. Empati kurup, “Bu insanlara ne oldu? Neredeler? Toplum bu kadar sessiz kalmasaydı belki o insanlar kaybedilmeyecekti, onları kurtarabilirdik. Şimdi aramızda olacaktı” diye düşünüyorum çoğu kez. Ve kendimi son derece de sorumlu hissediyorum. Mesela Galatasaray Meydanı’na gitmediğim çok az olmuştur. O zaman bile aklım hep orada kalıyor. Keşke orda olsaydım diye. Bir gün evde dolanıyordum, “bugün Meydan’a gitmeyi, kendi işlerimi halletsem” diye düşünmüştüm. Ama vicdanım elvermedi. Son anda taksiye binip Meydan’a geldim. Bu bir vicdan meselesi, bu bir sonuç alma mücadelesi. Gözaltında kaybedilen insanların bulmak, başına neler geldiğini öğrenmek bizim vicdanımıza emanet. Biz de toplumun vicdanı olmayı, kaybedilen insanların vicdanı olmayı büyük bir kararlılıkla sürdürüyoruz. Biraz empati kurup başlarsanız, bu mücadeleyi asla bırakamazsınız.

STGMD

Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu Başkanı: Levent Korkut

Başkan Yardımcısı: Hülya Denizalp

Genel Sekreter: Ozan Çakmak

Sayman: Atilla Uras

Üyeler: Gürcan Banger, Fahri Huvaj, Şeyhmus Diken

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği adına sahibi: Levent Korkut

Sorumlu Yazışları Müdürü: Gamze Göker

Grafik Tasarım: Gülrü Höyük

Karikatürler: Sarkis Paçacı

ISSN 1306-5297

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

708. Sok. 14/9, 06550

Yıldız Çankaya, Ankara

Tel: (312) 442 42 62 (pbx)

Faks: (312) 442 57 55

e-posta: bilgi@stgm.org.tr

web: www.stgm.org.tr

STGM İstanbul İletişim Ofisi

Meşrutiyet Cad. Kibelezade Sok. No: 3/1

Şişhane Beyoğlu, İstanbul

Tel: (212) 292 00 60 Faks: (212) 292 00 64

e-posta: istanbul@stgm.org.tr

web: http://istanbul.stgm.org.tr

STGM Adana Yerel Destek Merkezi

Kurtuluş Mah. Ziyapaşa Bul. Kızılay Kan Merkezi

Sok. (64010 Sok.) Dr. Muzaffer Ersalan Apt.

No: 14 K: 1 D: 1 Seyhan, Adana

Tel: (322) 453 04 50 - 51 Faks: (322) 453 04 02

e-posta: adana@stgm.org.tr

web: http://adana.stgm.org.tr

STGM Denizli Yerel Destek Merkezi

Saltık Mah. 1521 Sok.

No: 16 D: 1, 20100 Denizli

Tel: (258) 241 60 11 Faks: (258) 241 50 11

e-posta: denizli@stgm.org.tr

web: http://denizli.stgm.org.tr

STGM Diyarbakır Yerel Destek Merkezi

Fabrika Cad. Sümerpark Kampüsü

Kent Gönüllüleri Binası Kat: 1 Diyarbakır

Tel: (412) 226 60 77 Faks: (412) 226 30 65

e-posta: diyarbakir@stgm.org.tr

web: http://diyarbakir.stgm.org.tr

STGM Eskişehir Yerel Destek Merkezi

Deliklitaş Mah. Gürman Sok.

No: 16, 26090 Eskişehir

Tel: (222) 220 40 36 Faks: (222) 220 40 76

e-posta: eskisehir@stgm.org.tr

web: http://eskisehir.stgm.org.tr